

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Сумський державний університет

Економічні проблеми сталого розвитку
Economical Problems of Sustainable Development

Матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції студентів та
молодих вчених імені професора Балацького О. Ф.

(Україна, Суми, 28 – 29 квітня 2020 р.)

Суми
Сумський державний університет
2020

УДК [330.34+330.336](063)
Е45

Рецензенти:

Л. Л. Гриценко – доктор економічних наук, професор кафедри фінансів і підприємництва у навчально-науковому інституті фінансів, економіки та менеджменту імені Олега Балацького у Сумському державному університеті;

Є. В. Мишенін – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування навчально-наукового інституту ФЕМ Сумського державного університету;

*Рекомендовано вченою радою
Сумського державного університету
(протокол № 13 від 26 червня 2020 р.)*

Е45 Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених імені професора Балацького О. Ф. «Економічні проблеми сталого розвитку» / за заг. ред.: Т. А. Васильєвої, О. В. Шкарупи – Суми : Сумський державний університет, 2020. – 383 с.

До збірника ввійшли матеріали щорічної науково-практичної конференції «Економічні проблеми сталого розвитку» імені проф. О.Ф. Балацького, в яких наведені результати наукових досліджень, виконаних молодими вченими та студентами різних країн із наукових напрямів, пов'язаних з економічними, управлінськими проблемами сталого розвитку в різних сферах актуальних наукових досліджень та практичній діяльності інститутів та сучасних організацій.

Для науковців, викладачів вищих навчальних закладів, студентів, аспірантів, докторантів та всіх, хто цікавиться науково-практичними проблемами сучасної економіки й теорії управління.

The collection consists of materials from annual International scientific-practical conference “Economical Problems of Sustainable Development”, but this year it's devoted to 80-years anniversary of Prof. Oleg F. Balatsky to his memory. The abstracts represent the results of scientific research applied in different countries in different spheres corresponded to the economic and managerial problems of sustainable development of actual activities of the institutions and modern organizations.

The conference is intended for academic scholars, scientists, representatives of HEIs, students, Ph. D. students, Post-Docs and all who is interested in scientific and practical problems of modern economics and management.

УДК [330.34+330.336](063)

© Колектив авторів, 2020

© Сумський державний університет, 2020

Деградація земельних ресурсів України

аспірантка Івахненко О.М.

Сумський державний університет

Загальновідомо, що земельні ресурси – це кількісно обмежений не поновлюваний ресурс, який в разі втрати або деградації неможливо поновити в термін порівняний з тривалістю людського життя. Стан ґрунтів впливає на якість води, їжі, повітря та в цілому на здоров'я населення, тобто здорові ґрунти є ключовим фактором продовольчої безпеки держави. Але існує невидима загроза, яка ставить під удар наше майбутнє. Це деградація ґрунтів.

На міжнародному рівні проблему деградації ґрунтів було визнано ще у 1977 році на Конференції Організації Об'єднаних Націй. За визначенням Конвенції про боротьбу з опустелюванням (КБО) під деградацією земель розуміють зниження чи втрату біологічної та економічної продуктивності структури орних земель [1].

Відповідно до ст. 171 Земельного кодексу України деградованими вважаються земельні ділянки з еродованими, перезволоженими, з підвищеною кислотністю або засоленістю, забрудненими хімічними речовинами ґрунтами або порушені внаслідок землетрусів, зсувів, повеней тощо [2].

Тобто, деградація земель, у загальному розумінні, є процесом погіршення природних властивостей ґрунтів, які негативно впливають на її компоненти (родючість, біорізноманіття, якість ґрунтових вод тощо).

Актуальність проблеми деградації земельних ресурсів в Україні загострилася внаслідок того, що сучасний стан земельних ресурсів держави наближається до критичного. Аграрне землекористування не відповідає вимогам раціонального сталого землекористування. За даними Державної служби статистики України, до господарського використання залучено понад 92% території держави. Земельний фонд України характеризується високим рівнем розораності (розораність сільськогосподарських угідь досягла 78,8%) . В Україні нараховується близько 800 видів ґрунтів, а за площею чорноземів (28 млн. га) країна займає четверте місце в світі. При цьому, нараховується понад 1,1 млн. гектарів земель, які підлягають консервації, порушених земель, які потребують рекультиваци – 143,4 тис. га та 315,6 тис. га малопродуктивних угідь [7].

За експертними оцінками НААН України в країні приблизно 6,5 млн. га земель є орнонепридатними, які стали такими через втручання людини із яких 43 млн. га вже втрачені [3].

Існують багато причин такої деградації земельних ресурсів. На розвиток процесів деградації впливають як природні так і антропогенні чинники. До природних чинників деградації відносяться низька природна родючість ґрунтів, несприятливі кліматичні умови, засолення ґрунтів, водната

вітрова ерозія, глобальні зміни клімату. До антропогенних чинників відносяться нераціональна господарська діяльність, технології обробітку ґрунту, вирощування ґрунтовиснажливих сільськогосподарських рослин (соняшник, кукурудза, ріпак, соя), меліорація земель, хімічне забруднення, осушення, випалювання сінокосів і пасовищ тощо.

За даними FAO в Україні спостерігається 16 видів деградації ґрунтів [1]. При цьому, за експертними оцінками розповсюдження деградаційних процесів на орних землях НААН України виділяє дегуміфікацію, знеструктурення та переущільнення ґрунтів. В окремих районах спостерігаються процеси ерозії, кіркоутворення, брилоутворення, осолонцювання, засолення, підкислення, підлуження та забруднення радіонуклідами [3]. По оцінкам вчених ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії ім. О.Н. Соколовського» 10-15 млн. га займають деградовані землі. Частка деградації земельних ресурсів від втрати гумусу та поживних речовин складає 43% від площі ріллі, від переущільнення – 39%, від водної та вітрової ерозії – 20%, від підкислення – 14%, від заболочування – 14%, від забруднення радіонуклідами – 11%, від забруднення важкими металами – 8%, засолення – 4% від площі ріллі. Насиченість ґрунтів мінеральними елементами становить 80-130 кг/га (бездефіцитний баланс має дорівнювати 150 кг/га), зараження ґрунтів вірусами сільськогосподарських культур – 60% [6].

Еколого-економічні збитки від деградації оцінюються у близько 40 млрд. грн. щорічно [3]. Окрім цього, відновлення родючості ґрунтів потребує додаткового фінансування [4, 5]. Як вже зазначалось, така ситуація виникла, перш за все, тому що сучасне аграрне землекористування не відповідає вимогам раціонального сталого землекористування. Насамперед, вона пов'язана з тим, що понад 50% оброблюваних сільськогосподарських земель в Україні перебуває в оренді, при цьому близько 65% в короткостроковій оренді (до 7 років). Через це значна кількість землекористувачів не зацікавлена в збереженні родючості ґрунтів та у гонитві за збільшенням власних прибутків (при мінімізації витрат), виснажує землі та не контролює її екологічний стан. Вони всіма методами намагаються збільшити врожайність, засівають поля ґрунтовиснажливими культурами. Водночас така інтенсивність використання сільськогосподарських земель призводить до руйнування структури ґрунтів, відбувається їх переущільнення (втрачається спроможність ґрунтів проводити та зберігати вологу) тощо.

Якщо в найближчі роки деградаційні процеси не будуть сповільнені, то це призведе до загострення продовольчої проблеми держави та погіршенню екологічної ситуації.

Для вирішення цих проблем необхідно розробити заходи та впровадити практики сталого управління земельними ресурсами, направленими на мінімізацію поточної деградації ґрунтів, запобіганню їй в майбутньому та на

відновлення деградованих та малопродуктивних земель. До пріоритетних напрямів боротьби з деградаційними процесами пропонується віднести: внесення змін до нормативно-правової бази по удосконаленню умов щодо охорони земельних ресурсів; проведення інвентаризації всіх категорій земель; створення належної інформаційної бази щодо об'єктивної оцінки стану ґрунтів в Україні, підвищення їх якості і кількості; створення єдиного класифікатору земель, схильних до деградації; створення екологічно сталих систем землеробства [8]; стимулювання відновлення лісів; державний контроль за джерелами забруднення земель; встановлення в процесі землеустрою обмежень для орендарів земель; оптимізацію співвідношення земельних угідь; оптимізацію структури посівних площ; застосування аграріями ґрунтозахисних технологій обробітку ґрунту; розроблення програми надання дотацій аграріям за здійсненням контролю родючості та забруднення ґрунтів; розробка єдиних державних стандартів щодо застосування агрохімікатів тощо. Таким чином, потрібно турбуватись про майбутнє наших земельних ресурсів та зробити все залежне від нас, щоб зберегти «здоров'я» ґрунтам України.

Список використаних джерел і літератури

1. The Food and Agriculture Organization of the United National – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.fao.org>
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
3. Національна академія аграрних наук України. Науково-методичний і координаційний центр з наукових проблем розвитку АПК України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://naas.gov.ua>
4. Chygryn, O., Petrushenko, Y., Vysochyna, A., & Vorontsova, A. (2018). Assessment of Fiscal Decentralization Influence on Social and Economic Development. *Montenegrin Journal of Economics*, 14(4), С. 69-84.
5. Маценко, О. М., Чигрин, О. Ю., Тарановський, В. І., & Долгодуш, А. І. (2011). Соціо-еколого-економічні проблеми водопостачання в Україні. *Механізм регулювання економіки*. 2011. № 4. С. 264-271.
6. Національний науковий центр «Інститут ґрунтознавства та агрохімії ім. О.Н. Соколовського» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.issar.com.ua>
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Чигрин, О. Ю., Щербак, А. С. (2011). Аналіз проблеми впровадження екологічно чистого виробництва в Україні. *Механізм регулювання економіки*. №1. С. 235-241.